

որով որբագրեալ օրինակ մ'առնինք առնենքս զոր համեմատած ենք բնագրին հետ՝ շատ յառջ է, ինչո՞ւն Բյուրուէյի միւս բոլոր գործերը: Կը մաշթենք որ օրերգն իւր այս ազգօրուս գործունէութիւնը շարունակէ, եւս քան զեւս նախընտելով ամերիկացւոց մեր ազգը:

10. Լուսնայ եւ Ն. Յ. Չօհր-դե-նի Տի Նուսթը: «Լուսնայ», ամենայն եւ հմուտ խմբագիրը՝ Արտ. Գիւս. քահանայ Աղանեանց վերջին ամբարձրութիւն բրած է իւր «Լուսնայն», մէջ հրատարակել եւ հին, բնագրութեան համար շահաբերութիւն առնեցող ինքնագիրը (autographe) նամակներ. գովելի ձեռնարկ մը, որ իւր օգուտներն աւել ապագային համար: Վերջին Թուին մէջ (1900 Գիւրք Ա. էջ 300) կը հրատարակէ Ն. Յ. Չօհր-դե-նի առ իւր ազգայնաւոր Պարիսէն քրտո մէկ նաման «Կամակարգութիւնը նախնեաց. ձեռագրէն առնելով: Լեզուն նոյն առնենքը (1819) գործածուած թրքախոսն ամսկօրէնն է. նիւթը էջմիանակաւ եւ կաթնօղիկեայ հատարակութեանց գտնութիւնները: Այս նամակն մէջ Ն. Յ. Չօհր-դե-նի» որ մեռաւ ի վերջոյ 1829ին, ինքզինք շատ աղատամբ կը ցուցնէ: «Լուսնայն այս գովելի ձեռնարկին օժանդակելու գիտամբ» — եւս. թագրելով որ խմբագրին զեւս եւս անձանթի բլլայ — կ'իմացնենք թէ Ն. Յ. Չօհր-դե-նի երկու ինքնագիր նամակ ալ ծանօթ են մեզ որտեղ գեւ չեն հրատարակուած: Եթէ այնու «Լուսնայն» հաճոյք մը կրնանք պատճառել՝ ծառայելու պատուաւս եւք հաջէն մեզ ծանօթ բլլալով:

11. Պարթէ Էսթը — Տ. Գ. Յ. Գ. Ե. Միքէ-նի: «Վերջին օրեր Պարթէ Նոյ գաղութն նոր բժիշկ մ'առնեցաւ. յանձին Պր. Գարութիւն Միքէ-նի, որ իւր թաթմարութեան թեքն անցուց Գեկտեմբեր 15ին: Մեր հայրենակիցն իւր Թեգին նիւթը բնութեան էր Ալանի հիւանդութեան մէկ տեսակը (maladie de ménière) զոր յաղողութեամբ պաշտպանեց՝ Պրոֆ. Փօթէն, Տէգթիւն, Տէգթիւն եւ Մէրի Խոստցապետներէ կազմեալ քննիչ յանձնարարին առնել եւ արժանացաւ «լոյ էսն» (bien satisfait) նոթին: Նիւթ մը որուն ոչ միայն շատ քիչ հայեր՝ այլ նաեւ շատ քիչ ֆրանսացիներ կ'արժանան: Մենք օւրախ ենք եւ տեսակ մը պարծանք կը գգանք մեր երկրաստորդ հայրենակցին յաղողութեան վայել: Տեգթ. Մար. Միքէ-նի յաղողութիւնը մեր աշխիւն աւելի գնահատելի է այնու՝ զի նա Պարթէ իւր օւսմանքն կատարած է նիւթի միակն աննպաստ պայմաններու մէջ: այսինքն ստիպուած էր մէկ կողմէն իւր օւստնորակաւ ծախքն եւ կենսոյը շահել — թէպէտ իւր մեծ եղբայրն Տեգ. Յակոբ Միքէ-նի իրեն փոքր գումար մը կը յատկացներ, բայց այն անբաւական էր — զեղբարործի մը քով ծառայելով եւ միւս կողմէն իւր բժշկական օւսման պատշաճ տանիլ: Ընորհաւարութիւն ունեն մեր երկրաստորդ նոր բժշկին եւ յաղողութիւն իւր ապագային:

A. SAISSY. Մ. Գ. Միքէ-նի

ՅԵՂԱՔԵՆԱՆ ՏԵՍՈՐՔԵՆՆ

Արեւմտ, 26 Յուլիս 1900:

Անգղիոյ-Տրանսիլաւի: Պատերազմի դաշտէն վերջին յիշատակութեան արժանի դէպքերուն ի վեր՝ խոր լուռութիւն մը կը տիրէր: Կր տեսնուէր որ երկու բանակներն ալ իրենք զիրենք մեծամեծ գործողութեանց կը պատրաստէին: Բուլլըր թշնամոյն ամիսացուցած լերանց շղթան շեղում մ'ընելով կողմակի ձգել ուզեց. այս վսիսնաւաւ երկաթուղի շինուեցաւ որ դէպ ի արեւմուտք Springfontein դիմաց՝ Տիւզել գետին նարաւային եզրը կը նստներ: Թշնամին այս ամենայն շարժումը կատարել թող տուաւ. այս անտարբերութիւնը կարծել տուաւ Անգղիացոց թէ Բուլլըրն ետ քաշուած են, եւ կամ թէ իրենք կրցեր են իրենց շարժումներն անոնց աչքէն ծածկել. սակայն ժուրէր՝ Լէյպսիցի շուրջը փոքրիկ բանակ մը թող տալով Schalk Burgerի, Bothaի եւ ուրիշ զօրավարաց բանակներն միացուց թշնամոյն գործելու կէտին վրայ, այսպէսով ունենալով իւր 48.000 մարդ: (Անգղիացիք իւր 40.000): Անգղիացոց բաւական մէկ մասն անցաւ գետը, որ այնուհետեւ չափազանց յորդեց, այնպէս որ թնդառնութեան մեծ մասն նարաւային եզրը մնաց: Վարն անգղիացի զօրավարն ալ առաջին անգամ կէտէն 5 մղոն հեռու՝ գետն իւր բանակովն անցաւ եւ սկսաւ յառաջ խաղալ, մինչեւ որ դարձեալ Բուլլըրուն բռնած լերան շղթային առջեւ դադար առաւ. այս ծանրակշիռ տեղոյն վրայ քանի մ'օր հանգիստ առին, մէկ երկու փոքր բլուրներ ձեռք ձգելէն ետքը: Յայտնապէս կը տեսնուէր որ ծանր եւ կատաղի պիտի ըլլար կռիւը Spionkopի բլուրը ձեռք ձգելու համար, վասն զի այս բլուրը բլուր միւս բարձրաց վրայ իշխելով եթէ Անգղիացիք ձեռք ձգէին՝ ալ Բուլլըրուն ամբողջութեամբ իրենց նշանակութիւնը կը կորսնցնէին: Ամսոյս 25ին Բուլլըր կարող եղաւ նեղազրել թէ «Վարն յաղողած է թշնամի փոքրիկ պրակտիկ գոտիէն յանկարծակի թերելով Spionkopը գրաւել. կը նստի թէ

ալ Բուրբերուն դիրքն աննշանակ եղած
բլլայ:,, Անգղիացաց կորուստն շատ մեծ
կոծած էր: Այս հեռագիրն անգղիական
մեծ յաղթութիւն մը կը նշանակէր, եւ մենք
ալ շատ միտեալ էինք հաւատարմ ասոր,
ցորչափ Լոնդոնէ՝ պաշտօնաւսպէս հաղոր-
դուած էր, թէ եւ կասկածելի էր այնու որ
հեռագիրն քիչ շատ ամոքամոռնեաց նկա-
րագիր ունէր: Սակայն ո՛հ դժբախտութիւն:
Այսօր իսկ ամսոյս 26ին այս յաղթութիւնն
այնչափ քամեցին ու քամեցին յաջորդ
հեռագիրը՝ որ մեծ յաղթութենէ՝ աննշա-
նակ այդիւնքի մ'իջաւ ամբողջն: Այսօր
վերջին ռուպին կը կարդանք նմանապէս
Լոնդոնէ հեռագիր մը որ կը ծանուցանէ
թէ Վարն Spionsokeյն ետ քաշուած է: Մեկ-
շուրթիւնն այս է. Բլուրս քաղաքի բար-
ձրաւանդակներ ունի, ասոնց վրայ իբր
10.000 Բուր ամրացած էին, եւ ճարպկու-
թեամբ կըցած էին զՎարն գողտել եւ որո-
գայթի ձգել, որ իրօք ալ ստորին բարձուն-
քէն մին գլաւի յաջողեցաւ, սակայն չա-
փազանց մեծ կորուստ կրելով իրմէ շատ
աւելի բարձր գտնուող թշնամիէն. ի վերջոյ
տեսնելով իւր դրից անտանելիութիւնը կը
քաշուի կը հեռանայ: Որքան կարծենք այս
յաղթութիւնն ալ Անգղիացաց համար
պարտութիւն կը նշանակէ համարի: Հենք
գիտեր թէ այս լուրն Լոնդոնի մէջ ինչ
անգահն տպաւորութիւն պիտի ընէ. որ
ինք գինք գրեթէ կորուցուցած էր յաղ-
թութեան լրոյն վրայ ուրախութենէն:

Աւստրիա: Մեր անցեալ անգամ
գուշակածին համաձայն Վիտտելի պաշ-
տօնարանն ստուգի քանի մը շաքաթու
կեանք ունեցաւ: Ամսոյս 12ին իւր վրայ
դրուած յոյսն արգարացընելէն ետքը իրա-
ւարականք տուաւ: Տագնապը գրեթէ չա-
բախ մը տեսնեց մինչեւ որ 'Կիտ. Կէօրբէր
յաջողեցաւ նոր պաշտօնարանը կազմա-
կերպել: Դիտ. Կէօրբէր է նախագահ եւ
ներքին գործոց. Բարոն Կալլ՝ առեւտրոյ,
Բարոն Ջովանելլի՝ երկրագործութեան.
Դիտ. Ռեգէլ՝ Հէխերու. Դիտ. Պիետակ՝
Գալլցիոյ. կոմս Վելզէյսայմբէ՝ երկրին
պաշտպանութեան. Ասպ. Վիտտելլի՝ եր-
կաթնուղեաց. Ասպ. Բէօմ՝ ելեւմտից. Բարոն
Եպլան՝ արդարութեան. Ասպ. Հարտէլ
կրօնի եւ գիտութեան նախարար են: Այս
պաշտօնարանին մէջ, ինչպէս էր տեսնուի,

բոլորովին նոր նախարարութիւն մը կայ՝
Հէխերու նախարարութիւնը, որով կը յու-
սացուի այսվերջնոց ըմբոստութիւնը զսպել,
եւ ներքին խաղաղութիւնն հաստատել:

Գաղղիա: Ամսոյս սկիզբները վեր-
ջապէս աւարտեց պետական ատենան իւր
ծիծաղելի նիստերը. ամբաստանեալ 56
հոգւոյ մէջէն միայն երեք ինգի դատա-
պարտելով: Դրոուէլը 10 տարւան աքսորի,
Գերէն 10 տարւան բերդարգելութեան դա-
տապարտուեցաւ: Հայրենեաց եւ պետու-
թեան մատնիչը, աղտոտ հրեայ մը՝ ըռ-
վանդակ Գաղղիան տակնուվրայ ընելով
վերջապէս վարձանիւն շնորհ ընելով. իսկ
ճշմարիտ հայրենասէներ, եւ ղիցագն
մարդիկներ՝ որոնց յանցանքն եղած էր
հայրենիքն շուռապահանջուող ճեղքէն ազա-
տել ուզելը՝ որ դատապարտուին: Վալլէկ-
Ռուսսոյին ընկերվարական եւ այլն պաշ-
տօնարանէն լաւագոյն պտուղ մը կարելի
չէր յուսալ: Նոյնը կը տեսնուի Assomptioniste-
ներուն դատին մէջ որ երկու օր յառաջ
աւարտեցաւ: Այս եկեղեցական կոծը՝ որ
Գաղղիոյ մէջ մեծ ազդեցութիւն ունի իւր
գործունէութեամբն եւ նաեւ հարստու-
թեամբը թէլեւ համեմատաբար բոլորովին
նոր կրօն կառավարութեան աչքին փուշ
էր. որ վերջապէս ասոնցմէ մէկ երկու հոգւոյ
զրգոյշ գործունէութիւնը (agitation) առիթ
առնելով վանական միաբանութիւնը լու-
ծելու էր ձգտի: 12 հոգի կը դատապար-
տուին իւրաքանչիւրը 16 ֆրանքի տու-
գանքի, ո՛հ ծիծաղելի գումար, ընդ նմին
եւ վանական միաբանութիւնը Գաղղիոյ
մէջ կը լուծուի: Ալ տեսնելու էր հրեայ եւ
կրօնաւանք թերթերուն իրմանքը՝ որոնք
Assomptionistներուն կոնակն անխղճօրէն
ամէն տեսակ ոմիրներ կը բարդեն: Այս
վանքը կը իրաւարակէ Լա Շրօս անուն
թերթ մը, որ մեկ միլիոնէ աւելի բաժա-
նորդ ունի. ասոնց ստացուածքն ըլլալու է
առ նուազն քանի մը միլիոն ֆրանք. քաց
աստի մեծամեծ առեւտրական նաւերու ալ
տէր են:

Ռուսիա: Ամսոյս սկիզբները Ռուսիա
իւր Կովկասի բանակն իբր 30.000 մարդ
Կուշք փոխադրեց: Այս միջոցին, ճմուռ
ատեն՝ Հնդկաստանի սահմաններուն մօտ՝
30.000ի բանակ մը՝ մինչ Անգղիացւոյն
ճեղքելը կապուած են՝ տարակոյս չկար որ

Անգղիոյ դիւանագիտութիւնը պիտի խոս-
վեր: Անգղիոյ դիւանագիտութիւնը վրայ Ռուսիս
պատասխանեց թէ՛ գինուորական բանակի
փոխադրութեան փորձ մ'է, որ ուրիշ
նշանակութիւն չունի: Այս պատասխանը
ստոյգ է չի կրնար Անգղիացիին ապահո-
վել, սակայն ասոր ալ ուրիշ բան չի մտար
բայց եթէ Ռուսիոյ Եղեմեան վստահիլ:

Գերմանիա: Տրանսիլաւ - անգլիա-
կան պատերազմին առթիւ՝ անգլիական
նաւատորմիդ քանի մը գերմանական
ռուստրական եւ թղթաբեր նաւեր գրաւեց
եւ Դուրքան տարաւ, կասկած ունենալով
թէ ասոնց Տրանսիլաւալ ռազմավթերը կը
մուծեն. այս նաւերն էին *Bundesrath*, *Hermes*,
General եւ *Marie*: Այսպէսով Անգղիա Գեր-
մանիոյ արդէն իսկ իւր դէմ ունեցած հա-
կալորութիւնը կը սնուցանէ: Դորիդրաբա-
նին մէջ այս գրաւմանց մասին հարցա-
պնդում մ'եղաւ, որուն Բիւլով ազդու եւ
որոշ կերպով պատասխան տուաւ եւ Անգ-
ղիա ըրած զօրեղ բողոքն եւ անոր շնորհի
խնդրոյնկարգադրուին հաստատեց: Բիւլով
այսու անգլիական դիւանագիտութեան
վրայ մեծ յաղթանակ մը տարաւ. նաւուց
վերջին երեքն անմիջապէս ազատ արձա-
կուեցան, իսկ Բունդէսրաթ գրաւմանէն մէկ
ամիս ետքն, ամբողջ վաճառքն պարպել
տալէն ետեւ: Մենդեան եւ պաշարի խնդ-
րոյն մէջ ալ Գերմանիա յաղթանակեց.
Անգղիա ամէն պաշար որ թշնամոյն եր-
կրին որոշուած էր՝ կ'ուզէր գրաւել, ըսելով
որ թշնամոյն բանակին օգնութիւն մ'է, հե-
տեւաբար *contrebande*. Գերմանիա ըողորեց
եւ յայտարարեց որ պաշարն այն ատեն
գրաւման ենթակալ կը համարի՝ երբ ուղ-
ղակի թշնամի բանակին պիտի հասցուի,
բայց ոչ թէ թշնամի երկիրը չպատերազմող
բնակչաց: — Ամսոյս 25ին Դորիդրաբան
ընդունեցաւ նաւական նոր օրէնքը: Այս
օրինաց համեմատ Գերմանիա երկրորդ
նաւատորմիդ մը պիտի կազմէ, առաջնոյն
չափ զօրեղ, 6 մեծ եւ 7 միջակ զրահաւոր-
ներով. այս նաւատորմիդն ալ երկու տորմի
պիտի բաժնուի. Ցական նաւերով. 2ական
սուրհանդակի եւ 2ական ալ ուժածիգ
(*torpedo*) տորմիկով: Նաւաշինութեան
եւ սպառազինման ծախքն է 1600 միլիոն.
Նաւահանգստի եւ բերդերու կառուցման
համար 261 միլիոն մարկ, որ 16 տարան

մէջ պիտի հայթայթուի. այս 1861 միլիո-
նին 769ը՝ փոխտուութիւն պիտի ըլլայ,
մասցածն երկրին միջոցներով կամաց
կամաց պիտի գումարուի: Ասոր հակառակ
մերժուած է առաջարկեալ օրէնքին մէջէն
ուրիշ հանգուցաւոր զրահաւորաց շինու-
թիւնը: Դորաշէն նաւերը, որ ժամանակիս
ամէնէն հզօր նաւերը պիտի ունենան՝ կը
կազմեն Գործօն (active) տորմիդը. իսկ հի-
նարը պիտի կազմեն պահեստի (reserve)
տորմիդը:

ԲՈՒՆԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ — Գամորը. 33:

ԳՐԱԿԱՆ — Աղաքիդոս կամ Ագապետոս եւ իւր
յորդորականք առ Յուստինիանոս. 37:

ՄԱՏՆԱԳՐԱԿԱՆ — Ժողովածոյք առաջագ չարդա-
նայ, Նիւթեր պատմութեան Հայոց միջինդա-
րեան մատենագրութեան ըստ հայագէտ Նիկ.
Մառի 40:

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ — Հայաստան, Հրդաստան եւ
արեւմտեան Պարսկաստան՝ քաղաքական-ստա-
րիստանայ սեպագրերու համաժայն. 46:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ — Ազգագրութիւն Տէմիթիպա-
շանք. (պատմութեաւոր) 51:

ԱՐԺԻԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (Heliographia, 54:

ՈՍԵԼԵՆՈՍԵԼԷ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ. 55:

ԱԶԳԱՅՈՒ ԹԵՐԹՈՐԷ ԺԱՂՆԵՓՈՒՆ. 1. Ծուրկ
վնասողակի տաւաման պարական գործունէու-
թիւնը: — 2. Մամոյ ազատութիւնը Ռուսիոյ մէջ:
— 3. «Արաքս» պիտի շարունակուի: — 4. Հայաս-
տանի ասորի եպիսկոպոստը՝ եւ հայ վանք մը
Պաղեստինի մէջ: — 5. «Բիւրակ» դարձեալ հրա-
տարակեալ: — 6. Հայաստան Գրեքեանի: — 7. Երկարակեցալ հայ ընտանեղ մը: — 8. Կու-
կասի մէջ տոսկի երկրաշարժ մը: — 9. Օր.
Ալեք Մ. Բլաքուէ եւ Մ. Ցամատեանի մէջ ըս-
նաստեղծութիւնը: — 10. Լուսնայ եւ Հ. Ց. Ջօհա-
պեանի մէջ նամակը: — 11. Պարիսի Հայեր —
Տոքթ. Յարութիւն Միլեման. 60:

ԲՈՒՆԱԿԱՆ ՑԵՍՈՒԹԻՒՆ 62:

ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒՆ ԵՒ ՊԱՏՄԱՐԱՆԱՅՈՒ ԽՍՏԱԳԻՐ

Հ. ԲԱՓԱՆԷԼ Կ. ՊԱՐՈՆՅ

ԱՒԵՆԵՆ, ՄԻԻԲԱՐԵՆԵՆ 895ՐԱՆ